

à la carte

James Ensor

Vele hedendaagse kunstenaars brengen vandaag maatschappelijke boodschappen via kunst. Ook James Ensor was een bewogen kunstenaar die maatschappijkritische onderwerpen op zijn doeken weergaf.

Opvallend genoeg worden zijn thema's weer brandend actueel.

Deze vier kunstwerken typeren hem op veel vlakken.

Mu.
ZEE

Deze à la carte zuigt je in de wereld van de kunstenaars James Ensor en Léon Spilliaert. Ze leefden allebei in de hippe badstad Oostende van 100 jaar geleden. Hun inzichten en reacties op het leven en de samenleving kan je aflezen in elk van hun kunstwerken.

Biljartspelende geraamten

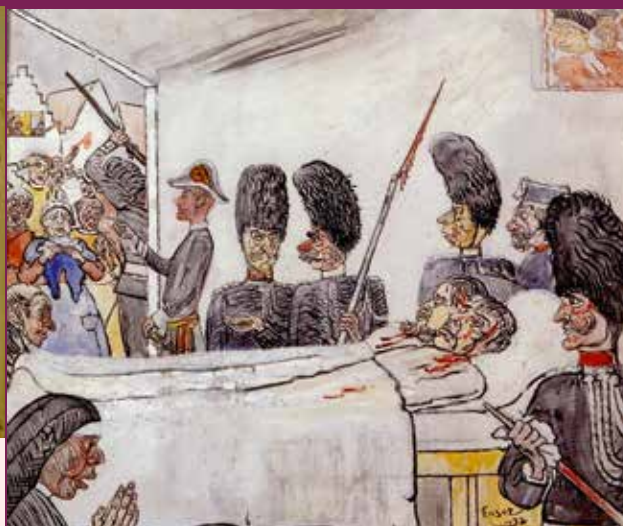
James Ensor ging graag op café. Tussen de gesprekken met zijn vrienden door, speelde hij domino, vogelpeik, kaarten en biljart. Hij had ook een goede vriend die geneeskunde studeerde en een oefenskelet in huis had. Samen met Ensor haalde hij er graag grappen mee uit. De tekening 'biljartspelende geraamten' is een komisch tafereel waarin Ensor zijn fantasie volledig losliet.

ACTIE

Bedenk enkele tekstballonnen bij de biljartspelende skeletten. Wat vertellen ze elkaar?

FANTASIE

Wie zijn de drie figuren in de linker bovenhoek volgens jou?

De gendarmen

De Oostendse vissers leefden in diepe armoede. Tot hun grote frustratie werd er veel goedkope Engelse vis verkocht op de markt van Oostende. Op een ochtend in 1887 wilden zij de Engelse vis van de markt weghalen. De gendarmen konden de woedende vissers niet meer in bedwang houden. Er vielen doden en gewonden. In het lijkenhuisje houden de gendarmen de wacht bij twee dode vissers. Eén van hen veegt het bloed van zijn banjonet, een ander toont zijn kameraad een glinsterend munstuk. Gestolen uit de jas van een van de doden? In de rechter bovenhoek kijkt een rechter geamuseerd toe. Ensor koos duidelijk de kant van de onderdrukten in dit schilderij. Hij protesteerde heftig tegen het geweld van de gewapende gendarmen.

DOORDENKER

Welke actuele gebeurtenis past bij dit kunstwerk of tafereel?

ACTIE

Bedenk een emoji bij elke figuur op het werk. Welke emoties komen overeen maar spreken elkaar ook tegen?

De maskers en de dood

Maskers, skeletten en fantasiefiguren komen vaak voor in de kunstwerken van James Ensor. Inspiratie voor deze eerder vreemde onderwerpen vond hij in de souvenirwinkel van zijn moeder. Zijn huis en atelier stonden en hingen vol met carnavalsmaskers, exotische schelpen, opgezette dieren en schedels. Een masker was voor Ensor bijvoorbeeld symbool voor vals en leugenachtig gedrag. Hij voelde zich vaak mis begrepen en niet gewaardeerd. De grijns van het masker is een kreet om aandacht van de boze, gekwetste jonge Ensor.

VRAAG

In welke situatie zet jij wel eens een masker op?

DOORDENKER

Welke betekenis zouden de witte krijtlijnen en -vlakken kunnen hebben?

Gezicht op Mariakerke

Voor dit schilderij keek de kunstenaar vanaf de duinen op het vredige vissersdorpje Mariakerke en het achterliggende polderland. In 1949 werd Ensor begraven op het kerkhof van dit kerkje. Zijn leven lang engageerde hij zich met hart en ziel voor de bescherming van het visserskerkje Onze-Lieve-Vrouw ter Duinen van Mariakerke en zette hij vele petitie's op voor het behoud van de duinen en de bassins van Oostende.

VRAAG

Welk gebouw of plek uit jouw buurt is de moeite waard om te behouden?

ACTIE

Ga op wandel in dit landschap. Ga je dichterbij de kerk of heb je een alternatieve route? Heb je een regenjas of een zonnebril nodig?

à la carte

Licht en kleur

Licht weergegeven door verftoetsen – of het ontbreken van verftoetsen – en door het gebruik van verschillende materialen.

Speur je mee naar het licht op de voorwerpen en het landschap? De kunstwerken nodigen je uit om op een andere manier te kijken.

Deze à la carte zuigt je in de wereld van de kunstenaars James Ensor en Léon Spilliaert. Ze leefden allebei in de hippe badstad Oostende van 100 jaar geleden. Hun inzichten en reacties op het leven en de samenleving kan je aflezen in elk van hun kunstwerken.

James Ensor Grote marine: zonsondergang

James Ensor kiest voor zachte, heldere kleuren en dunne, lange penseelstreken. Hij ontdekt dat een schilderij meer natuur-getrouw lijkt als het minder precies is geschilderd. Lijnen en vormen vervagen, diepte en volume moeten wijken. Zijn aandacht gaat volop naar de weergave van licht en kleur. Hij wil niet langer de werkelijkheid zelf uitbeelden, maar zijn persoonlijke ervaring van die werkelijkheid. Hoe kan hij met licht en kleur emotie uitdrukken?

VRAAG

De zee heeft een magische aantrekkingskracht bij vele mensen. Wat doet een zonsondergang aan zee met jou?

DOORDENKER

Neem met je smartphone een foto van dit werk en pas enkele filters toe. Welke versterkt de emotie en expressie?

Léon Spilliaert Stilleven met schelp

Soms doolt Léon Spilliaert ook 's nachts rond in de lege kamers van zijn eigen huis. Het duister van de nacht doet de vormen vervagen. Hij bekijkt het maanlicht dat op de voorwerpen schijnt: op een bord, een fles, een plant of een schelp. Deze schelp schildert hij enkel met Oost-Indische inkt, die hij verdunt met water om wat licht binnen te laten.

DOORDENKER

Beeld je in dat je vanaf nu maar één kleur kunt zien. Welke zou je kiezen en waarom?

ACTIE

Maak thuis je kamer bijna donker. Zorg dat er nog wat licht komt door de kier van een deur of een gordijn. Bekijk het licht en de schaduw op de spulletjes in je kamer.

Léon Spilliaert Strand gezien bij Bredene

Spilliaert heeft een zwakke gezondheid. Omdat hij last heeft van zijn maag slaapt hij slecht. Dan staat hij midden in de nacht op en maakt hij een wandeling over de zeedijk en het strand. De oorverdovende stilte en de onmetelijke diepte van de nacht probeert hij uit te beelden met een heel persoonlijke techniek. Hij combineert verschillende materialen: kleurpotlood, pastel, aquarel, gouache en Oost-Indische inkt. Met zuivere lijnen en eenvoudige vlakken weegt hij de zee, de lucht en het strand telkens opnieuw tegenover elkaar af.

DOORDENKER

Hoe zou jij de stilte uitbeelden in een tekening?

ACTIE

Scroll door de filmrol van je smartphone en verander een landschapsfoto naar zwart/wit. Wat doet dit met je foto?

James Ensor Visserspaar op het strand

Dit kleine kunstwerkje schildert James Ensor wanneer hij vijftien jaar oud is. Met tubes verf, penselen en stukken karton trekt hij de duinen in op zoek naar licht en unieke kleuren. Een schilderdoos met penselen en een paletmes heeft hij cadeau gekregen. Hij snijdt enkele kartonnen dozen aan stukken en neemt die mee naar het strand. Daar schildert hij de zee, de duinen, een boot op het strand, enkele vissers. Van zijn moeder mag hij de zolderkamer van zijn ouderlijk huis als zijn atelier inrichten.

VRAAG

Bedenk een verhaal bij deze visser en zijn vrouw. Wat vertellen ze elkaar? Misschien heeft Ensor hen wel even gesproken.

DOORDENKER

De kunst van het licht... leer je dit op de academie of zit talent diep geworteld?

à la carte

Léon Spilliaert

Met een verzameling aan materialen zoals kleurpotlood, houtskool, aquarel en Oost-Indische inkt probeert Léon Spilliaert een gevoel van leegte, stilte en eenzaamheid uit te beelden. Hij houdt van het licht in de donkere nacht, de onmetelijke verte, verlaten stranden en een drukke vissershaven.

Mu.
ZEE

Deze à la carte zuigt je in de wereld van de kunstenaars James Ensor en Léon Spilliaert. Ze leefden allebei in de hippe badstad Oostende van 100 jaar geleden. Hun inzichten en reacties op het leven en de samenleving kan je aflezen in elk van hun kunstwerken.

Léon Spilliaert – Zeedijk te Oostende van op het staketsel gezien

In tegenlicht, met de zon in het midden van het vlak, zien we het silhouet van Oostende: een zwart vlak met grillige lijnen. Ze tonen de villa's op de zeedijk, het casino en de renbaan bekeken vanop het staketsel. Spilliaert tekent en schildert heel vaak het strand en de dijk van Oostende. Altijd in een dromerige, mysterieuze sfeer met aandacht voor licht en schaduw.

ACTIE

Plaats een aantal voorwerpen of mensen samen tot je een tof silhouet krijgt. Misschien kan je het silhouet ook eens tekenen?

VRAAG

Welke plek uit jouw stad verdient het om eens in het licht te staan of is prachtig in de schaduw?

Léon Spilliaert – Meisjes met witte kousen

Wanneer Spilliaert in Oostende woont, zijn er heel wat scholen met internaten waar de leerlingen een uniform dragen. Deze meisjes met witte kousen zijn ongetwijfeld leerlingen uit zo'n internaat. Spilliaert bedenkt een speels schilderij met de meisjes: vier op de rug gezien, één in profiel, met lange haren en een wit strikje, en onderaan vele witte benen. Het zorgt voor ritme en contrast bij de kleuren, de vlakken en in de kleine accenten.

FANTASIE

Waarom stappen deze meisjes zo dicht bij elkaar?

DOORDENKER

Geeft een uniform voor jou een veilig gevoel of net het omgekeerde?

Léon Spilliaert – Visserskaai

Spilliaert vindt het leuk om te spelen met lijnen en vlakken, met veel herhalingen. Nieuwsgierig begint hij te experimenteren. Bijna nooit gebruikt hij een klassiek beeldvlak, waarin je bijvoorbeeld een volledige boot ziet. Soms vult het zeil van een schip de helft van het vlak, een andere keer zien we alleen maar masttoppen en een klein stukje van het staketsel.

ACTIE

Maak een kader-tje met je duim en wijsvinger van je twee handen en kijk er doorheen. Zoek naar een mooi plekje rondom jou, met veel lijnen, vlakken en herhalingen.

DOORDENKER

Ken jij graag alle puzzelstukjes om het volledige verhaal te kennen of geeft één puzzelstukje al voldoende inspiratie om je verbeelding te laten werken?

Léon Spilliaert – Vissersvrouwen op de kaai

Het leven van de vissers en de gebeurtenissen in de haven trekken de aandacht van Léon Spilliaert. Hij huurt een eigen atelier op een zolder aan de Visserskaai van Oostende. Van daaruit kijkt hij naar het vertrek en de aankomst van de vissersboten, de wachtende vissersvrouwen en hun kinderen.

VRAAG

Kruip in de rol van één van deze vissersvrouwen en voer een gesprekje tussen de twee.

DOORDENKER

Hoe ziet het vissersleven en de haven er uit achter de rug van deze vrouwen?

à la carte

James Ensor

Vele hedendaagse kunstenaars brengen vandaag maatschappelijke boodschappen via kunst. Ook James Ensor was een bewogen kunstenaar die maatschappijkritische onderwerpen op zijn doeken weergaf.

Opvallend genoeg worden zijn thema's weer brandend actueel.

Deze vier kunstwerken typeren hem op veel vlakken.

Mu.
ZEE

Deze à la carte zuigt je in de wereld van de kunstenaars James Ensor en Léon Spilliaert. Ze leefden allebei in de hippe badstad Oostende van 100 jaar geleden. Hun inzichten en reacties op het leven en de samenleving kan je aflezen in elk van hun kunstwerken.

Léon Spilliaert – Kinderen op de duin

Léon Spilliaert combineerde graag verschillende materialen samen in één kunstwerk, zoals kleurpotlood, pastel, waterverf, plakkaatverf en Oost-Indische inkt. Zo kon hij een bijzondere sfeer weergeven, mysterieus als in een droom. Zoals dit bijzondere werkje met de spelende kinderen die van de duinen naar beneden rollen. Hier combineerde hij kleurpotlood voor de lucht en de figuren, pastel voor de duinen. En daar overheen schilderde hij met waterverf en plakkaatverf.

DOORDENKER

Staat er één meisje vooraan of is het haar schaduw of gedachte? Gaat het over de beweging van één kind of spelen er vele kinderen in de duinen?

VRAAG

Wat doet het blauw met jou? Een warme of een koude kleur?

James Ensor – Un bon coin chez moi

De oude James Ensor had zijn salon helemaal blauw geschilderd en ingericht met de voorwerpen die hij in de loop van de jaren had verzameld. Aan de muren hingen enkele kunstwerken, op de kasten stonden oude vazen, schelpen en andere herinneringen.

Op dit schilderijtje zien we een klein stukje van zijn blauw salon, met in het midden op de kast een klarinet en aan de muur een van zijn schilderijen. Hij schilderde meestal met olieverf op doek, de verf dik uitgesmeerd. Op dit doek heeft hij heel droog geschilderd, met slechts een klein beetje olieverf op zijn penseel. Het doek is niet overal bedekt, de beweging van de borstelstreken is heel opvallend.

VRAAG

Hoe schik jij je favoriete spullen? Krijgt elk souvenir de juiste aandacht?

DOORDENKER

Een kunstenaar geeft zijn geheimen niet gauw prijs. Welke lagen verf of spulletjes zitten verstopt in de lagen van dit schilderij?

Léon Spilliaert – Het luchtschip 'Belgique II' in zijn loods

Dit werkje toont een gigantische zeppelin. Een goeie vriend van Léon Spilliaert was een pionier in de luchtvaart. Hij had deze zeppelin ontworpen en maakte er proefvluchten mee. Met de Belgique I maakte zijn vriend 23 succesvolle vluchten. Daarna liet hij de ballon weer leeglopen. Hier zien we de Belgique II net voor de eerste vlucht. Hij staat geparkeerd in een duistere, amper verlichte loods en dat maakt de zeppelin erg mysterieus. Het geeft zijn geheim nog niet helemaal prijs. Spilliaert schilderde dit werk enkel met Oost-Indische inkt. De zwarte inkt verdunde hij met water en zo verkreeg hij vele tinten grijs. Een klein stukje onbeschilderd papier vormt het licht door de poort.

FANTASIE

Welke grote droom past bij jou ook in een grote loods?

ACTIE

Hoe ziet het luchtschip er uit aan de bovenkant? Tekenen jij verder?

James Ensor – Kop, schoteltje en figuren

Tijdens de drukke zomermaanden hielp James Ensor in de winkel van zijn ouders. Wanneer het even rustig was, nam hij een schetsboek en tekende hij honderduit: de mensen die passeerden op straat, zijn moeder die borduurde of zijn zus die een dutje deed. Hij tekende ook de vele voorwerpen in zijn huis of in de winkel, zoals een kast, een vaas of een kopje koffie. Alles tekende hij over en naast elkaar. Soms koos hij voor een klein fragment, net genoeg om te oefenen in het tekenen van gezichten, diepte, licht en schaduw. Bepaalde zones kraste hij heel zwart in, andere zones liet hij open. Daar tekende hij heel licht de lijntjes met zijn potlood, zoekend naar de juiste vormen.

ACTIE

Kies een interessante plek en teken alles wat je ziet vanuit één hoek. Tekenen wat je ziet onder, boven of dicht bij elkaar. Het mag elkaar overlappen. Gebruik je potlood op verschillende manieren: zacht, los, hard, krassend, ...

VRAAG

Op welke plek observeer jij graag andere mensen?

à la carte

James Ensor, een blik op zichzelf

James Ensor schilderde, tekende en etste veel zelfportretten.

Het was een manier om zichzelf in vraag te stellen en de wereld waarin hij leefde te begrijpen. Humor en zelfspot waren nooit ver weg. Ensor hield van een grapje.

Mu.
ZEE

Deze à la carte zuigt je in de wereld van de kunstenaars James Ensor en Léon Spilliaert. Ze leefden allebei in de hippe badstad Oostende van 100 jaar geleden. Hun inzichten en reacties op het leven en de samenleving kan je aflezen in elk van hun kunstwerken.

James Ensor – Zonderlinge insecten

Een verrassend en grappig kunstwerkje van Ensor! Hij beeldt zichzelf af samen met zijn vriendin Mariette. Zij is een libel, hij een kever. James Ensor inspireerde zich op een gedicht over een kever die verliefd wordt op een libel en zijn liefde voor haar verklaart. Een wel heel bijzonder liefdeswerkje dus!

VRAAG

Welke boodschappen zitten verscholen in dit tafereeltje?

FANTASIE

In welk dier zou jij jezelf voorstellen?

James Ensor – Zelfportret, Baron James Ensor, zijn duivel, zijn wapenschild

Op oudere leeftijd werd James Ensor erg gewaardeerd in Oostende en ver daarbuiten. Ook vanuit vele landen van over de hele wereld kwamen kunstenaars en intellectuelen naar Oostende om Ensor te ontmoeten. Hij ontving ze thuis in zijn blauw salon, waar hij lange gesprekken met hen voerde en ook graag een deuntje op zijn geliefde harmonium voor hen speelde. Uit respect voor de prachtige kunstwerken die hij had gemaakt, kreeg hij de titel 'Baron James Ensor' en een eigen wapenschild. Maar ook al was hij nu baron, zijn duiveltje liet hem nooit in de steek!

FANTASIE

Wat zou jij verwerken in je eigen wapenschild?

ACTIE

Een blik op iemands gezicht zegt soms veel meer dan één woord. Test je mede-bezoeker en laat je gezicht lezen.

James Ensor – Christus bedaat de storm

In enkele kunstwerken stelt James Ensor zichzelf voor als Christus. Vermoedelijk ook in dit schilderij. Hier bedaat Christus een hevige storm waaraan het schip bijna ten onder gaat, opgeslokt door de torenhoge golven. Ensor schilderde deze storm heel spectaculair, met lichteffecten en veel bewegingen, door lange strepen verf geschilderd uit de losse pols.

ACTIE

In dit tafereel ben je de horizon kwijt. Probeer ook een landschap te tekenen zonder horizonlijn.

DOORDENKER

Hoe zou jij je innerlijke storm weergeven? In welke boot zit je?

James Ensor – Zelfportret met bloemenhoed

Oorspronkelijk was dit schilderij een heel serieus zelfportret van een zelfverzekerde kunstenaar die zich naar je toe draait en je recht in de ogen aankijkt. James Ensor was 23 jaar op dat moment. Het krullende snorretje en de kleurige bloemenhoed met de lange paarse pluim schilderde hij er pas tien jaar later bij. Een grapje van de kunstenaar?

ACTIE

Zoek een oudere portretfoto van jezelf en bewerk hem ook. Wat zou jij toevoegen?

FANTASIE

Voor dit zelfportret had Ensor een spiegel nodig. Welke houdingen heeft hij uitgeprobeerd voordat hij voor deze houding koos? En welke houding nam hij aan na het maken van dit portret?